

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/214285,50-lat-temu-odbyla-sie-premiera-Ziemi-obiecanej-w-rezyserii-Andrzeja-Wajdy.html>
26.02.2026, 19:03

50 lat temu odbyła się premiera „Ziemi obiecanej” w reżyserii Andrzeja Wajdy

Mija 50 lat od kinowej premiery filmu Andrzeja Wajdy „Ziemia obiecana”. Filmu fascynującego, emocjonującego i brutalnego, który zyskał status ikony polskiej kinematografii. Dowodem tego była jego nominacja w 1976 r. do Oscara i uznanie go w 2015 r. za najlepszy polski film wszech czasów.

[Andrzej Wajda Film Kino Ziemia obiecana](#)

21.02.2026

Ja nie mam nic, ty nie masz nic, on nie ma nic. (...) To razem właśnie mamy tyle, w sam raz tyle, żeby założyć wielką fabrykę. Cóż stracimy? Zarobić zawsze można.

Rodzi się film-ikona

Ten śmiały i błyskotliwy biznesplan przyświecał działaniom bohaterów książki „Ziemia obiecana” autorstwa Władysława Reymonta. Wygłosił go Maks Baum, jeden z trójki głównych bohaterów (obok Karola Borowieckiego i Moryca Welta). Na kinowym ekranie te słowa wypowiedział Andrzej Seweryn. Jego rola, obok kreacji Daniela Olbrychskiego (Borowiecki) i Wojciecha Pszoniaka (Welt), jest jednym z mocniejszych punktów tego głośnego filmu.

Andrzej Wajda w latach 60. i 70. XX wieku cieszył się sławą twórcy nie mającego sobie równych. Jego dokonania mówiły same za siebie: „Kanał” (1956), „Popiół i diament” (1958), „Popioły” (1965) czy „Wesele” (1972). Po „Ziemię obiecana” sięgnął podobno już na początku lat 60., zainspirowany przez Andrzeja Żuławskiego, jednak dopiero w 1974 roku zrealizował film, który był swobodną opowieścią opartą na książce, a nie wierną ekranizacją literackiego pierwowzoru. Scenariusz napisał sam Wajda, ponieważ wcześniejsza wersja przygotowana przez zespół nie zdobyła jego uznania.

Wyścig szczurów rodem z XIX w.

Widzowie zostają przeniesieni w XIX wiek, w realia bardziej przypominające amerykańskie fabryki epoki drapieżnego kapitalizmu niż „swojską” Łódź. Trafiają na salony bogaczy, którzy dorobili się fortun na pracy robotników w łódzkich szwalniach, a całą tę rzeczywistość obserwujemy przez pryzmat losów trójki serdecznych przyjaciół – Polaka, Żyda i Niemca.

„Ziemia obiecana” ukazuje rozwój kapitalizmu przemysłowego w Łodzi pod koniec XIX wieku, gdzie brutalny wyzysk robotników i dążenie właścicieli fabryk do maksymalizacji zysków kosztem ludzkiego życia tworzą skrajnie nierówne społeczeństwo. W tym samym czasie w Europie narastają idee socjalistyczne, będące odpowiedzią na niesprawiedliwość społeczną – Karl Marx i Fryderyk Engels już w połowie XIX wieku sformułowali teorię walki klas, co znalazło swoje odbicie w strajkach i organizacjach robotniczych. Wajda w swoim filmie ukazuje głębokie podziały społeczne, gdzie bogaci przemysłowcy żyją w luksusie, a robotnicy giną w pożarach fabryk i są brutalnie traktowani.

Reżyser kreśli obraz świata, w którym każda metoda walki – czy o sukces, czy o przetrwanie – jest

dopuszczalna. Bohaterowie kradną, uwodzą, wykorzystują biednych i pozostają obojętni wobec ludzkiego cierpienia. Choć mogłoby się wydawać, że to ekranizacja komunistycznych broszur o „żarłocznym kapitalizmie”, Wajda jedynie wiernie przenosi na ekran obraz Łodzi przedstawiony przez Reymonta w jego powieści.

Brak jakiejkolwiek ochrony pracowników oraz ich dramatyczne położenie sprzyjały narodzinom ruchów robotniczych, dążących do zmiany tego stanu rzeczy, co widać w scenach strajków i konfliktów przypominających rzeczywiste walki robotnicze w Łodzi i innych ośrodkach przemysłowych. Choć film nie mówi wprost o ruchach socjalistycznych, świetnie oddaje przyczyny ich narodzin, ukazując nieludzki kapitalizm i wyzysk klasy robotniczej jako impuls do formowania się idei socjalistycznych, przez co można traktować go jako tło dla rozwoju ruchów robotniczych i walki klasowej.

Sukces i chwała – filmu i jego twórców

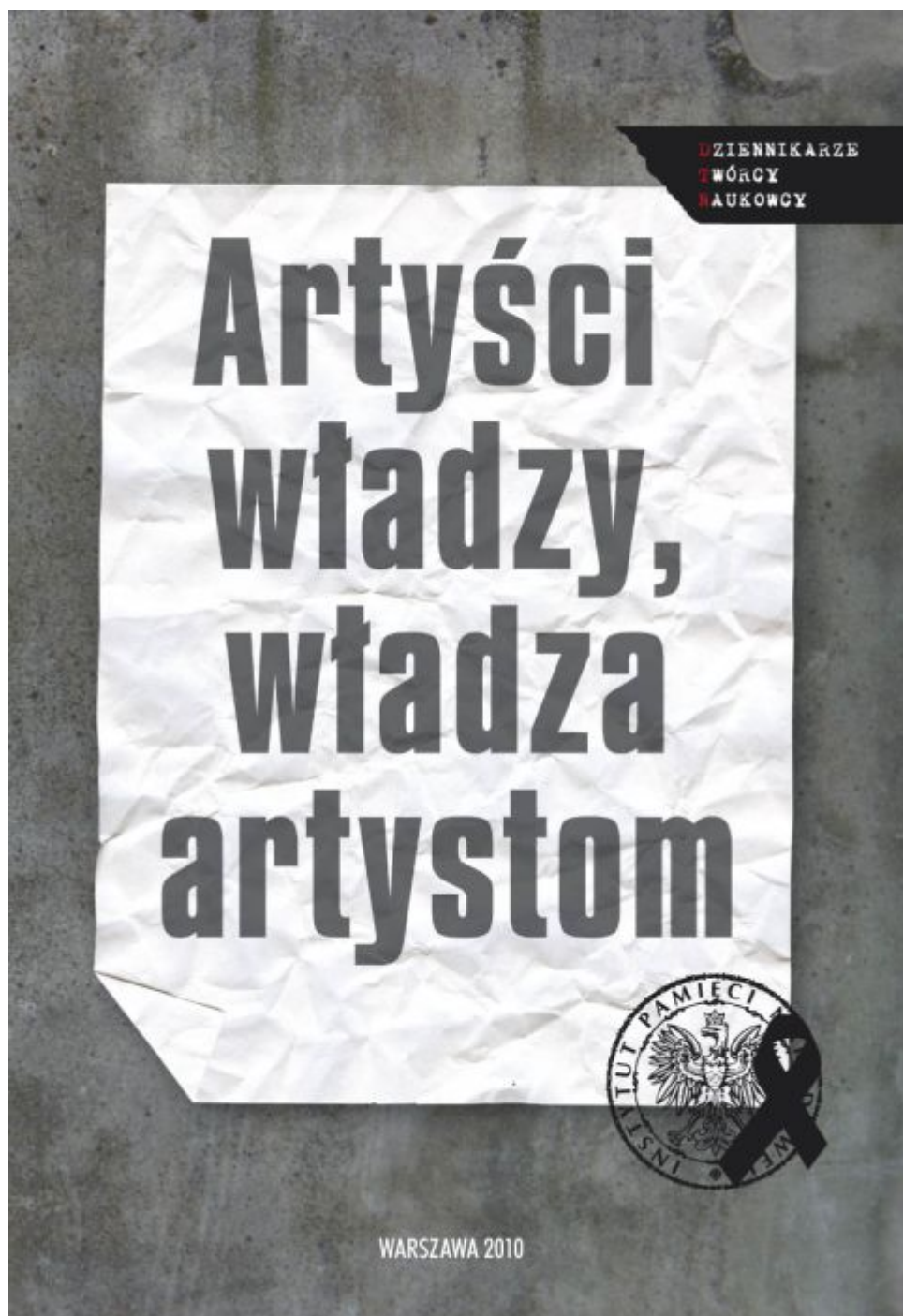
Do sukcesu filmu bez wątpienia przyczyniła się znakomita obsada i świetna gra aktorska. Daniel Olbrychski stworzył postać cynicznego, wyrachowanego Borowieckiego, któremu żal materiału zabrudzonego krwią robotnika, człowieka, który upada moralnie tak nisko, że wydaje rozkaz strzelania do strajkujących robotników. Andrzej Łapicki wykreował postać Trawińskiego – uczciwego fabrykanta, który swoją wierność ideałom przypłaci samobójczą śmiercią w dorożce. A postać Lucy Zuckerowej stworzona przez Kalinę Jędrusik jest uważana za najodważniejszą kobietą kreację w polskim kinie.

Widzowie docenili produkcję Zespołu Filmowego „X”. Pokochali amerykański rozmach scenografii pulsującego życiem przemysłowego miasta, wartką akcję, świetne dialogi, wyraziste postacie młodych biznesmenów, powabnych kobiet i obrzydliwie bogatych, bezwzględnych „*lodzmenschów*”. Piękne ujęcia, świetny montaż i muzyka Wojciecha Kilara dopełniła całości obrazu. W 1978 r. popularność wśród widzów zdobyła także rozszerzona wersja serialowa.

Od swojej premiery w lutym 1975 r., „Ziemia obiecana” wygrywała kolejne festiwale, plebiscyty popularności, była nominowana do Oscara, zachwycali się nią krytycy i filmowcy. „Ziemię obiecaną” postrzegano jako kontynuację nurtu polskiej szkoły filmowej, zapoczątkowanego w latach 50. Film uzyskał uznanie na świecie, w 1975 r. zdobył Grand Prix Złoty Hugo w Chicago, Grand Prix Złote Lwy w Gdyni, Złoty Medal w Moskwie. Rok później został nominowany do Oscara (przegrał z „Dersu Uzała” Akira Kurosawy, który „nie obrażał niczych uczuć”). W Brukseli otrzymał II Nagrodę Dziennikarzy, w Belgradzie nagrodę za scenografię, w Valladolid Wielką Nagrodę Złoty Kłos. W 1977 r. w Kartagenie uzyskał I nagrodę za reżyserię dla Andrzeja Wajdy, a w 1978 r. w Avellino I nagrodę Złote Laceno.

Na Zachodzie film nie trafił do szerokiej dystrybucji – zarzucono mu antysemicki wydźwięk, co w kontekście wydarzeń z 1968 roku w Polsce było szczególnie łatwe.

W Instytucie Pamięci Narodowej tematyka kina z okresu PRL była podejmowana wielokrotnie przez badaczy. W ramach serii „Dziennikarze – Twórcy – Naukowcy”, podejmującej temat funkcjonowania tych środowisk w systemie totalitarnym, w 2010 r. powstała książka „Artyści władzy, władza artystom”. Zaprezentowano w niej przykłady postaw twórców, pokazując postępującą w czasie polaryzację tego środowiska oraz mechanizmy działania aparatu bezpieczeństwa wobec tej grupy zawodowej.

W 2024 r. nakładem Wydawnictwa IPN ukazało się wznowienie książki Bartosza Januszewskiego „Kino i teatr pod okupacją. Wojenne losy polskich artystów filmowych i scenicznych (1939-1945)”. Przedstawia ona sytuację, w jakiej znalazły się polska kinematografia i scena teatralna w okresie II wojny światowej, zarówno na ziemiach okupowanych, jak i na uchodźstwie. Ukazuje strategię polityki okupacyjnej Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego wobec polskich artystów filmowych i scenicznych. Książka jest dostępna w naszych księgarniach stacjonarnych i [internetowej](#).

BARTOSZ JANUSZEWSKI

KINO I TEATR POD OKUPACJĄ

WOJENNE LOSY POLSKICH ARTYSTÓW
FILMOWYCH I SCENICZNYCH
(1939–1945)

W naszym piśmie „Pamięć i Sprawiedliwość” z 2022 r. ukazał się artykuł Doroty Skotarczak „Artyści w filmach kina moralnego niepokoju”. Autorka przedstawia w nim charakter tego kina wyrastającego bezpośrednio z konkretnej rzeczywistości społeczno-politycznej środowisk inteligenckich, dziennikarskich oraz artystycznych funkcjonujących w małomiasteczkowych realiach. Treść artykułu jest dostępna na [naszej stronie internetowej](#).

Na naszym kanale [IPNtvPL](#) znajdziecie Państwo cykl filmowy „Z filmoteki bezpieki”, który powstał w oparciu o materiały filmowe Służby Bezpieczeństwa z okresu PRL. Ponadto polecamy debaty i wykłady o tematyce filmowej dostępne na naszym kanale:

- [Historia filmów rysunkowych dla dzieci w PRL. Kooperacja z Wytwórnia Hanna-Barbera](#),
- [Kino w służbie rosyjskiego totalitaryzmu](#),
- [Filmowy świat przedwojennej Warszawy](#),
- [Spotkanie z Michałem Paterem twórcą filmu „Autostopem po byłym ZSRS”](#),
- [Polki w Sztuce - cykl Jak Polki zadziwiały świat](#),
- [Historia i totalitaryzmy we współczesnej kinematografii](#).

Audio: dr Andrzej Boboli o filmie „Ziemia obiecana” w reżyserii Andrzeja Wajdy

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Centrala

Kultura

Artykuł

syg. IPNBU-7-5-60-103, reżyser teatralny i telewizyjny Andrzej Wajda jako ojciec chrzestny sztandaru (po prawej) oraz przewodniczący Komisji Zakładowej NSZZ "Solidarność" Huty Warszawa technolog odlewnictwa inż. Karol Szadurski (w ciemnych okularach po lewej).

Pliki do pobrania

[21 lutego - Premiera filmu Ziemia obiecana w reżyserii Andrzeja Wajdy dr A. Boboli \(mp3, 5.07 MB\)](#)
[dr Andrzej Boboli o filmie „Ziemia obiecana” w reżyserii Andrzeja Wajdy \(wav, 37.23 MB\)](#)